

KJAK

Privatisering tryggjar ikki framtíðini hjá landbúnaðinum

Björt Samuelsen
løgtingskvinna

Landsstýrismaðurin í landbúnaðarmálum ætlar at privatisera landsjørðina og hevur, sum skilst, sett ein skjóttarbeiðandi ból­k at koma við tilmæli um hetta. Á ólavsøku fer helst at koma eitt uppskot um privatisering, sum skal avgreiðast í miklum skundi – tey flestu vænta jú val í heyst. Grundgevingin hjá Jacobi Vestergaard higartil er, at hann vil “loysa tey bundnu figgjarligu virðini, ið eru í landsjørðini”. Hetta kann illa merkja annað, enn at bøndurnir skulu keypa jørðina frá tí almenna. Í landbúnaðinum eru í løtunieinrøð av avbjóðingum, sum landsstýrismaðurin

átti at nýtt orku at loyst. Einoygt ideologiskt fokus á at privatisera jørðina, kann skjótt koma landbúnaðinum aftur um brekku.

Tíverri er eingin politiskur fylgibólkur settur, og ei heldur hevur nakað aðalorðaskifti verið um landbúnaðin seinastu mongu árin. Løgtingið viðgerð stórt sæð bert landbúnaðin, tá okkurt bráðfeingis lógaruppskot skal samtykkjast. Hetta er spell, tí landbúnaðurin er ein vinna við víðfevndum móguleikum, fær hon betri grundarlag at byggja framtíðina á.

Hvat vilja vit við landbúnaðinum?

Við fáum undantøkum, er vinnuligi landbúnaðurin í dag knýttur at almennu jørðini. Privata jørðini er eftirhondini so smábýtt, at grundarlag ikki er fyri vinnuligum rakstri. Festijørðin er eisini í stóran mun býtt í smáar eindir – eini 370 festi. So her er rúmd fyri stórum umskipanum, at leggja betri grundarlag undir vinnuna.

Tørvur er á einum nýggjum framskygdum landbúnaðarpolitikki, sum setir greið mál fyri, hvat vit vilja við landbúnaðinum í Føroyum. Og sum leggur miðvísar

ætlanir fyri, hvussu málini kunnu røkkast. Roynt varð at fáa undirtøku fyri júst hesum við løgtingsmáli 138/2013 “Uppskot til samtyktar um nýggjan landbúnaðarpolitikk”, sum Tjóðveldi í vár legði fyri Løgtingið.

Endamálið var at fáa semju um at seta í verk eitt arbeiði at endurskoða galdandi landbúnaðarlóggávu og -skipanir og orða ein landbúnaðarpolitikk, sum kann stuðla undir, at vinnan mennist og kemur at kasta meira av sær. Serliga umráðandi er at gera tað eggjandi fyri yngri fólk at taka við. Samgongan feldi tíverri uppskotið.

Skal ein nýggjur landbúnaðarpolitikkur eydnast, er sjálvandi stak umráðandi, at arbeiðið - umframt at byggja á royndir og breiða fakliga vitan í landbúnaðinum - eisini byggir á undirtøku millum politisku flokkarnar, so karmarnir kring vinnuna verða støðugir.

Keypp og søla av festijørðini

Førði landbúnaðarpolitikkurin hevur ikki ført við sær eina blómandi vinnu, men heldur er tað vorðið gerandiskostur at frætta, hvussu

tungur raksturin er. Tað eru tibetur fleiri garðar, sum bera seg sera væl figgjarliga, men eru teir undantøkini.

Bøndurnir hava longu rættin at veðseta og avhenda festibrøvini. Sostatt verður “jørðin” - brúksrætturin - til almennu jørðina longu seld og keypt. Í fleiri førum fyri milli­ónaupphædd. Fyrimunurin við umsetiligkeitini er, hon hevur gevur bóndum atgongd til meira jørð og kvotur. Men, hon hevur eisini lagt stórar figgjarligar byrðar á fleiri av teimum virknastu bóndunum, sum ger tað trupult at fáa raksturin at bera seg.

Skal ungt fólk eggjast til at taka við í landbúnaðarvinnuni, krevst, at stórar iløgur verða gjørdar í nútímans tøkni og fjós og holl faklig menning. Tí er púra avgerandi, at fáa sett í verk broytingar, sum geva grundarlag fyri at kunna byggja upp yvirskot í vinnuni. Ein privatisering kann tíverri fara at føra við sær, at kapitalurin verður dreinaður úr vinnuni, heldur enn nýttur til at útbyggja hana. Jørðin er avmarkað tilfeingi, tí kann vinnan tí lættliga blíva yvirkapitaliserað við størri skuldarbinding, enn

raksturin ber – eisini hóast bæði hegni og vilji eru til staðar.

Tættir at loysa

Tað er so nógv, landsstýrismaðurin í búnaðarmálum átti at tikið til viðgerðar og loyst, áðrenn hann yvirhøvur tosar um privatisering. Umframt eina nútímans jarðar- og landbúnaðarlóggávu, sum gevur figgjarliga trygt grundarlag undir landbúnaðinum, eru millum tørnur á:

Málrættan av landbúnaðarstuðlinum, so hesin stuðlar undir sett mál. Lendislóggávu, sum tryggjar, at besta búnaðarjørðin verður varðveitt til landbúnað. At tryggja betri kapitalatgongd hjá vinnuni. At seta greið mál fyri hvørjar landbúnaðarvørur Føroyar kunnu og vilja vera sjálvveitandi við. Miðvís nýtsla av felags festikontu til bøttar karmar fyri matframleiðslu og annað, til felags gagns fyri vinnuna. Framleiðsluskylda og at geva virknum bóndum atgongd til jørð, sum liggur órøkt, osfre.

Ein nýggjur landbúnaðarpolitikkur eigur eisini at leggja dent á at styrkja granskingar- og ráðgevingar-

partin av Búnaðarstovuni, so fleiri royndir verða gjørdar við framleiðslu, fóðurroyndum, framleiðslutøkni, burðardyggum hagabiti osfre. Hesin partur er nógv niðurspardur seinastu árin. Útbúgvingarmóguleikar og gransking eiga at verða samskipað millum Búnaðarstovuna (Royndarstöðina) og Fróðskaparsetrið. Og munandi átøk eiga at verða gjørd at bøta um trupulleikan av jarðrivi í hagalendi. Politiska skipanin hevur eisini skyldu at taka støðu til, á hvønn hátt landbúnaðurin skal hava strategiskan týðning sum framtíðar tilbúgving og tørvin á, at hava framleiðsluorkuna í landinum.

Farið við hesum at heita á landsstýrismannin um at fáa í lag eitt djúptøkið orðaskifti um framtíðina hjá føroyska landbúnaðinum. Tí higartil hevur tosið um privatisering mest borið brá av at tekkjast einum veljaraskara, og í øllum føri ikki givið nakað svar uppá, hvussu ein privatisering loysir avbjóðingarnar hjá vinnuni og førir til nýhugsan og framtíðar menning í landbúnaðinum.

Vinnuhúsið tosar við fleiri tungum

Ewald Kjølbro

Enn eina ferð borðreiðir Vinnuhúsið við mótsigandi útsagnum um, at vinnan ynskir at liva og virka í kapping. Samstundis mælir umboð vinnunnar til at privatisera asfalttænastuna hjá Landsverki og harvið

burturbeina alla kapping.

Ístaðin fyri at seta inn, har eingin kapping er innan asfaltøkið, nevnliga hjá kommunum, roynir Vinnuhúsið nú av øllum alvi at beina fyri tí sindri av kapping, sum er innan almennar asfaltuppgávur undir landinum.

Vinnuhúsið tosar við fleiri tungum og skjýtur fullkomiliga við síðuna av, tá víst verður á, at “Hinvegin er besti mátin at tryggja slíka kapping at økja um støddina á marknaðinum, sum privatar fyrirkur kunnu bjóða uppá, heldur enn at tað almenna roynir at spæla vinnulív og harvið minka um marknaðin

hjá privatu fyrirkunum.”

Fyri tað fyrsta roynir tað almenna ikki at “spæla” vinnulív. Asfalting var ein almenn uppgáva, sum Landsverk røkti í fleiri áratíggju, áðrenn tað komu privatar asfaltfyrirkur. Í øðrum lagi er tað eitt merkisvert sjónarmið at borðreiða við hjá høvuðsumboðnum fyri vinnuna at “økja um støddina á marknaðinum” við at minka um útboðið og lata tað upp í hendurnar á kappingarneytum.

Støðan á asfaltøkinum er tann, at eftirspurningurin kann nøktast við bert einum asfaltframleiðara. Tað finnast tvey verk, sum framleiða

asfalt, og triggir útbjóðarar av asfaltálegging. Veruleikin er tann, at asfaltverkini hvørt sær gagnnýta væl minni enn helvtina av teirra framleiðsluorku. Og við at lata tað eina verkið aftur – í hesum føri tað almenna, sum Vinnuhúsið skjýtur upp við at privatisera asfalttænastuna hjá Landsverki – fer tað at kollrenna tað sindrið av kapping, sum Landsverk er við til at tryggja.

Vinnuhúsið eigur at vita, at útboð og prísir hanga neyvt saman. Støðan í Føroyum er tann, at fortreytnar fyri kapping eru vánaligar, longu sum er. Við at savna framleiðsluna hjá

enn færri útbjóðarum, fer hetta einans at ganga út yvir prísir hjá brúkaranum. Við hesi útrættu hondini til privata asfaltverkið, verður tað føroyski skattgjaldarin, ið verður revsaður. Tá verður nevnliga laga manni hjá privatu fyrirkuni – sum einaumboð fyri alla asfaltframleiðslu – at hækka prísir.

Ófatiligt, at Vinnuhúsið letur seg brúka sum jarnbrot til at beina fyri kappingini og skapa eitt monopol, ístaðin fyri at taka støðu til trupulleikan við manglandi útboðum á kommunala økinum, sum fevnir um helmingin av asfaltmarknaðinum.

Í veruleikanum er tað kanska ikki so løgið kortini, tí her hava privatu asfaltfyrirkurnar longu býtt tann partin av marknaðinum sína millum.

Landsverk heitir tí á Vinnuhúsið um at umhugsa støðutakan sína enn einaferð og ikki lata seg brúka ókritiskt av teimum kreftum, sum vilja minka enn meira um kappingina. Hetta verður heilt greitt úrslitið, um uppskriftin hjá Vinnuhúsinum til “at skapa kapping”, verður fylgt. Nevniliga eingin kapping yvirhøvur.